

УДК 330.4:336

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ТА СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Студ. С. С. Хижняк, гр. БМО1-17,
Науковий керівник доц. Кремень О. І.
Київський національний університет технологій та дизайну

Мета і завдання. Метою дослідження є наукове обґрунтування економічної сутності державного боргу, його формування та обслуговування, а також визначення тенденцій і специфічних особливостей боргової безпеки та фінансової стабільності України.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є державний борг країни, предметом – теоретичні та практичні аспекти аналізу внутрішнього і зовнішнього державного боргу, а також формування боргової політики країни.

Методи та засоби дослідження. Використовуються загальнонаукові емпірико-теоретичні методи аналізу і синтезу, індукції і дедукції, метод теоретичний опису.

Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів. В економічній зарубіжній та вітчизняній літературі достатньо розлого подано змістовний аналіз державного боргу та особливості його формування. Дослідженню проблеми державного боргу присвячено праці західних науковців : Р. Масгрейва, Р. Барро, Дж. Кейнса, Г. Моультона, Л. Вальраса, А. Хоутрі, Дж. Кемпбелла, Г. Менкью та ін. Питання формування, управління та обслуговування зовнішнього державного боргу виступають предметом розгляду наукових праць таких вітчизняних науковців, як: О. Башинська, В. Андрущенко, О. Барановський, С. Буковинський, Л. Бенч, О. Василик, Т. Вахненко, О. Власюк, О. Тимошенко, В. Федосов та ін. Водночас неефективна система управління державним боргом, аналіз стану та тенденцій розвитку зовнішніх боргових запозичень свідчать про необхідність та актуальність подальших досліджень.

Результати дослідження. Англія була першою країною, що скористалася державним кредитом для фінансування державних потреб у XVII ст. Це забезпечило країні розквіт економіки й динамічний розвиток, попри зростання державного боргу, і стало прикладом для урядів інших країн, що теж стали залучати кошти для покриття своїх потреб.

Єдиного тлумачення поняття «державний борг» немає. Різні вчені тлумачать його по-різному. Т. Вахненко у своїх працях визначає державний борг як заборгованість держави в процесі формування і використання додаткових грошових ресурсів держави за рахунок тимчасово вільних грошових коштів юридичних і фізичних осіб, іноземних держав [1]. Автори С. Мочерний та Я. Ларіна характеризують його як загальну суму заборгованості держави внутрішнім і зовнішнім кредиторам внаслідок непогашення боргових зобов'язань та невиконання за ними відсотків, а також сума накопичених за попередні роки дефіцитів державного бюджету.

У Бюджетному Кодексі України державний борг - це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [2].

Бюджетна політика базується на системі державних видатків, які повинні забезпечити необхідний рівень попиту для подолання економічної кризи надлишкового виробництва. Згідно з принципом дефіцитного фінансування Дж. Кейнса, державні витрати повинні збільшуватися за допомогою позик, оскільки урядові інвестиції, акумульовані шляхом позик, розширяють інвестування, а фінансування поточних витрат збільшить споживання. Цей підхід має назву компенсаційних боргових фінансів. Інший вчений - Г. Моультон вважав, що державний борг, який виникає через інвестиційну діяльність держави має позитивний ефект на економіку держави. Це відбувається через мультиплікаційний ефект в економіці, обумовлений коштами, запозиченими державою для інвестування у власну економіку.

За теорією А. Лернера держава повинна обирати між внутрішнім і зовнішнім боргом, адже внутрішній державний борг не покладає фінансового тягаря на майбутні покоління, оскільки внутрішній державний борг є суспільним активом, одні члени суспільства сплачують податки, інші отримують цю суму грошей у вигляді відсоткових платежів, а обслуговування зовнішнього боргу призведе до прямого зменшення національного доходу країни-боржника і перенесе борговий тягар на майбутні покоління.

Надмірний державний борг сповільнює зростання економіки країни, розвиток банківської системи та перекладає тягар оподаткування на майбутнє, оскільки за наявності початкового боргу, більшого за нульове значення, рівень заборгованості зростає на суму відсоткових виплат. Тому в довгостроковому періоді тягар заборгованості погасити практично неможливо. Для цього, як мінімум, первинний бюджет має бути профіцитним, однак реальний профіцит має лише та держава, економіка якої має стійку тенденцію до зростання.

Формування державного боргу України здійснюється шляхом здійснення зовнішніх і внутрішніх запозичень та обслуговування боргу, що вже існує. За 2009-2018 рр. простежується тенденція зростання державного та гарантованого державою боргу України, що підвищує рівень економічної нестабільності країни внаслідок високих валютних запозичень та значного боргового навантаження на бюджет. Станом на 28.02.2019 р. прослідковується зменшення державного боргу на 2,6% у порівнянні з 2018 роком [3].

В умовах економічного зростання необхідно зберігати на незмінному рівні не абсолютний розмір державного боргу, а його відносну величину - рівень заборгованості до ВВП країни. Граничне значення цього показника не повинно перевищувати 35,0% від ВВП, що збігається з положенням Меморандуму про співробітництво з МВФ [4]. Законом про Державний бюджет України встановлено, що величина основної суми державного боргу не повинна перевищувати 60,0 % фактичного річного обсягу ВВП України. За 2009-2016 рр. цей показник зріс з 34,7% до 81,00% проте у 2017 р. зменшився до 71.8%, а в 2018 р – до 60.9%.

В Україні суттєве збільшення обсягу зовнішнього боргу є особливо небезпечним. Надмірне залучення коштів на не досить вигідних умовах поряд з нерациональним їх використанням перешкоджають довгостроковому економічному зростанню країни. Щоб розраховатися з кредиторами, країна вимушена все більше ресурсів відволікати від потреб соціально-економічного розвитку. Це, у свою чергу, веде до скорочення витрат державного бюджету та згорання капіталовкладень.

Висновки. За умов боргової кризи, вкрай необхідним є розробка стратегії держави щодо запозичень, в якій державний борг розглядатиметься не з позиції боргового тягаря на економіку України, а як інструмент економічного зростання в державі. Залучені зовнішні позики повинні вести до збільшення виробничих потужностей. Структура державного боргу України має бути зміщена до переважання внутрішніх боргових зобов'язань над зовнішніми. Запозичення мають здійснюватися переважно в національній валюті. Ефективна боргова політика сприятиме виведенню України з критичного становища та захисту її фінансової безпеки.

Ключові слова: державний борг, гарантований державою борг, боргова політика, державний бюджет, валовий внутрішній продукт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки. Інститут економічного прогнозування. К. : Альтепрес, 2000.
2. Бюджетний кодекс України (редакція від 20.09.2015). Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Режим доступу: <https://minfin.com.ua>.
4. Меморандум про співробітництво з МВФ. Режим доступу : <https://docviewer.yandex.ua>